

DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARIN HAVZA BOYUTUNDA KORUNMASINDA İLK ADIMLAR: AKSEKİ-İBRADI ÖRNEĞİ

Prof. Dr. Metin Sözen
ÇEKÜL Vakfı Başkanı

İnsanların, toplumların yaşamlarında dönüm noktaları vardır. Uzun yıllar tartışılan, üzerinde düşünülen konuların yaşama geçmesi, bazen kuşaklar boyu beklemeyi gerektirebilir. Anlamsız gecikmenin getirdiği olumsuzluklar ise, dönüşü olmayan sonuçlar yaratabilir. Bu nedenle, yaşamı, toplumların yaşamını çok yönlü tasarlamak, ileriye dönük adımları sağlıklı atmayı kolaylaştırabilir. Özellikle Anadolu gibi özel bir coğrafyada yaşayan bir toplumun, geçmişteki birikiminin kazandırdığı güçle geleceğini tasarlaması, kaçınılmaz doğal yol olabilir, önünü hızla açmasına ortam hazırlayabilir.

Yarım yüzyıldır unuttuğumuz ya da özellikle ertelediğimiz, ülkenin tüm konularda önünü görmesi için gerekli değişik ölçeklerdeki tasarımlar, uygulamaya hızla dönüşmesi kaçınılmaz olan temel başlıklar, gerekli ortamı ve erki bulamadığı için, artık sık sık “**yeniden yapılanmanın**” gerekliliğinden söz ediyoruz. Boşuna geçirdiğimiz yılların sorumlularını bulmakta zorluk çekiyoruz. Yitirdiğimiz özlü değerlerin boyutlarını ve niteliklerini öğrenemeden, yılları nelerin uğruna tükettiğimizi anlayamadan, yirminci yüzyılı arkada bıraktığımıza şaşırıyoruz. Bu nedenle, kendimize soru sormaktan korkuyoruz. Nasıl bir birey olduğumuzu öğrenemeden, yaşamımızı yitiriyoruz.

Artık çağımızda, günü ve geleceği tasarlamadığınız, sürekliliğe dayalı bir toplum olmanın yolunu aralamadığınız zaman, çözümsüz sorunların batağından çıkma olanağı yok. Üstelik bu sorunlar “**kültürel kimlik arayışlarına**” kadar gelip dayanıyorsa, geri dönülmesi güç, onarılması ağır bedel ödenmesini gerektiren bir ortamı egemen kılıyor. O zaman her konuda, her ölçekte, toplumu yeniden tasarlamak, kısacası sağlıklı projelendirmek, tek çıkar yol olarak gözükmüyor. Böylesi bir denemeyi doğal ve kültürel varlıkların korunması başlığı altında ve önceliğinde düşünmek ve uygulamak, ana hedefe ulaşmakla eşanlamlı oluyor.

Bu kaygılı ortama çözüm arayan ilk adımlar, 1996 yılında, “**Doğal-Tarihsel-Kültürel Varlıklar Bütünü: Akseki-İbradi Havzası**” başlığı altında atıldı... Projenin gerekçesi ve

hedefleri açtı. **“Doğal-tarihsel-kültürel öncelikli yeni gündem için: Kamu-yerel-sivil-özel birlikteliği... Ülke-bölge-havza-kent ölçeğinde tasarım ve uygulama.”** İzleyen başlıklar ise ülkenin varlık olma nedenini belirliyordu: **“Zengin doğal dokunun yaşatılması... Derinlikli tarihin yeniden araştırılması... Arkeolojik buluntuların bütünleştirilmesi... Yaşam kültürünün çeşitlendirilmesi ve değerlendirilmesi... Geleneksel sanatların gelenekten geleceğe geliştirilerek taşınması.”** Hiç kuşkusuz bu süreç **“tüm doğal-tarihsel-kültürel birikimin ortak çabalarla geleceğe zenginleştirilerek aktarılmasını, evrensel boyutlarda tartışılmasını, güçlü bir katılımı, gerçek verilere dayalı tasarımları”** kaçınılmaz kılıyordu.”

Aradan geçen altı yıl içinde, belirlenen ilkeler ve hedefler doğrultusunda çok önemli adımlar atıldı. Önce, bilimsel verilere ulaşmanın yolları arandı. Her kuşaktan insanın içinde görev alacağı bir ortam hazırlandı. Geliştirilen temel kavramların, belirlenen eylem planının yaşama geçmesinde, ÇEKÜL Vakfı ve Mimarlar Odası Antalya Şubesi eşgüdümü sağladı. Akdeniz Üniversitesi, Süleyman Demirel Üniversitesi ve Anadolu Üniversitesi'nin ilgili birimleri, öğretim üyeleri ve öğrencileriyle, tüm havzayı taradılar. Çalışma merkezi olarak Akseki'yi seçtiler. Birbirini izleyen yaz okulları ve atölye çalışmalarıyla, yıllarca sürecektir saptama-belgelendirme işlemleri hızla belirli bir noktaya getirildi. Elde edilen sonuçlar, değerlendirilmesi için Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'na sunuldu. Kurul, kısa zamanda birçok konuda karar üreterek, havzanın bir bütün olarak kavranmasını kolaylaştırdı.

Bu süreçte ÇEKÜL Vakfı, Güneybatı Anadolu Bölgesi'nden Akseki'yi, **“7 Bölge 7 Kent”** projesi kapsamına alarak, başta Akseki-İbradı-Cevizli-Kuyucak-Bademli-Ormana gibi özgün özellikler içeren yerleşme yerlerini, değişik kesimlerin ilgi alanı içine çekti ve yeni bir gündem oluşturdu. Başta bölge halkı olmak üzere, destek veren kurum-kuruluş-kişilerle yapılan heyecan verici toplantılarda tüm kesimler, öncelikle havza boyutunda koruma planının üretilmesinde birleştiler. Kültürel turizm dışındaki gelişmelerin havzayı zorlayacağını belirttiler.

Aralıksız süren bu çalışmalar, 31 Ekim 2000 tarihinde dönemin İçişleri Bakanı Sadettin Tantan, Orman Bakanı Prof. Dr. Nami Çağan, Akdeniz Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Yaşar Uçar, Mimarlar Odası Genel Başkanı Oktay Ekinci, ÇEKÜL Vakfı Başkanı Prof. Dr. Metin Sözen, İbradı Güç Birliği ve Kalkınma Vakfı Başkanı Prof. Dr. Yüksel Bozer,

Aksekililer Derneği Başkanı Ömer Duruk'un imzaladıkları "**Akseki-İbradı Protokolü**" ile noktalandı ve Türkiye'nin havza boyutunda aldığı "**çok yönlü katılıma dayalı ilk belge**" olarak, koruma tarihinde özel yerini aldı.

Aradan geçen kısa sürede, protokolde imzası olan her birim, bir dizi çalışmayı üretmiş bulunuyor. Antalya Valisi Ertuğrul Dokuzoğlu, havzadaki tüm yerleşme yerlerine hızla çok yönlü katkı sağlarken, Antalya Büyükşehir Belediye Başkanı Dr. Bekir Kumbul, bu doğrultuda değişik kesimlerin desteğini havzaya yöneltiyor. Müsteşar Yardımcısı Eşref Girgin'in eşgüdümünde Orman Bakanlığı, taşıdığı büyük yükü bölgedeki yetkilileri ve uzmanlarıyla adım adım sonuca ulaştırıyor.

ÇEKÜL Vakfı Akdeniz Bölge Koordinatörü Recep Esengil, Mimarlar Odası Antalya Şubesi ve Akdeniz Üniversitesi öğretim üyeleri ve öğrencileriyle birlikte, başta Sarıhacılar yerleşiminde olmak üzere, havzada tasarım ve uygulamalar için gerekli her ölçekteki çalışmayı aralıksız sürdürüyor. Bu gelişme içinde, birleştirici, hızlandırıcı kimliğiyle Aksekililer Derneği Başkanı Ömer Duruk'un inançla ve tutkuyla verdiği destek ise, havzada "örnek bir yaklaşım" olarak nitelendirilmekte...

Havza sınırları içinde bulunan birbirinden ilginç yerleşme yerlerinin belediye başkanları ve onların değişik kentlerde yaşayan hemşehrilerinin kurdukları sivil toplum örgütlerinin gösterdiği duyarlı yaklaşımlar, her geçen gün yeni birlikteliklere yöneliyor. Değirmenlik Köyü'nde yapılan son toplantıda, ekolojik tarım uygulamaları ve Gidengelmiz Dağları'yla ilgili tartışmada, halkın gösterdiği yakın ilgi, havzada bir değişme ve dayanışma yaşandığını ortaya koyuyor. Belirlenen ilkelerin, konulan hedeflerin gerçek bir zemine oturduğunun işaretləri, açık olarak gözükmeye başlamış bulunmakta.

Sonuç olarak, Akseki-İbradı örneğinde görünen o ki, artık bu çok yönlü birikim eyleme, sağlam bir sürekliliğe dönüşme aşamasına gelmiş... **Bu havzada elde edilecek başarı, üzerinde çalışılan diğer doğal-kültürel havzalara da umut taşıyacak...**